

Mędrzecki, Włodzimierz

Wydział II Nauk Historycznych, Społecznych i Filozoficznych

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 74, 83-86

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

została uzupełniona o informacje dotyczące prac wydanych w poprzednich latach, nieuwzględnione w obecnym zbiorze informacyjnym. Baza liczy obecnie ponad 50 000 rekordów (dotychczas udostępniono z tego zbioru ponad 14 000 rekordów). W 2011 roku w pracach kierowanych przez dr Zofię Rudnik–Karwatową uczestniczyli slawiści z Instytutu Slawistyki PAN, a także z innych najważniejszych polskich i zagranicznych ośrodków naukowych.

Kierownik projektu
Dr Zofia Rudnik–Karwatowa

WYDZIAŁ II NAUK HISTORYCZNYCH, SPOŁECZNYCH I FILOZOFICZNYCH

Przewodniczący: prof. dr hab. Stanisław Bylina
Sekretarz: prof. dr hab. Włodzimierz Mędrzecki

W roku 2011 odbyły się trzy zebrania Wydziału II TNW.

1. W zebraniu 17 maja 2010 roku wzięło udział 19 osób. Prof. dr hab. Andrzej Buko wygłosił wykład *Ośrodki centralne a problem najstarszego patrymonium dynastii Piastów*.

Streszczenie

W literaturze przedmiotu za osnowę wczesnopaństwowej struktury grodowej w Wielkopolsce państwa pierwszych Piastów przyjmuje się trójkąt warowni w Gieczu, Gnieźnie i Poznaniu, wzbogacony z czasem o kolejne inwestycje. Zdaniem autora koncepcja ta ma kilka słabych punktów. W obrębie tak nakreślonej najstarszej domeny Piastów znalazły się bowiem grody o różnej chronologii, uwarunkowaniach odnoszących się do czasu ich powstania, funkcji i czasu trwania. Co więcej, wiele danych wskazuje, że tworzeniu nowego na ziemi gnieźnieńskiej towarzyszyła nie tyle ugoda społeczna, co głęboka i drastyczna zmiana w obrębie tamtejszych tradycyjnych struktur terytorialnych, co ilustrują ślady zniszczeń części grodów ziemi gnieźnieńskiej.

Autor analizuje ośrodki centralne IX–wiecznej Wielkopolski o szczególnych walorach symbolicznych. Uważa, że trzy spośród

nich zwracają uwagę. Są to zespoły w Bonikowie, Kaliszu–Zawodziu i Góra Lecha w Gnieźnie. Na tym tle rozpatruje możliwe scenariusze tworzenia najstarszej domeny piastowskiej po wschodniej części regionu, na której w przeciwieństwie do zachodniej brak jest licznych śladów zniszczeń. W świetle dotychczasowych odkryć wydaje się wysoce prawdopodobne, że na obszarze tym wcześniej i w sposób wyrazisty zainicjowane zostały procesy koncentracji i centralizacji władzy, co dobitnie ilustruje długa i wyrazista archeologicznie tradycja trwania w tym samym miejscu sacrum i profanum.

W drugiej połowie IX wieku powstają dwa grody w Kaliszu (Zawodzie oraz w dzielnicy Kalisz–Wydarte) oraz w Gieczu — ten ostatni ulokowany na południowym skraju ziemi gnieźnieńskiej. Te dwa ośrodki, w myśl hipotezy autora, tworzą dwa bieguny pierwotnej domeny piastowskiej. Etapem trzecim byłoby, w myśl prezentowanej koncepcji, likwidacja wspólnot nadobrzańskich i zawłaszczenie Wysoczyzny Gnieźnieńskiej, w tym miejscowego ośrodka kultu. W ten sposób wykreowany został kolejny dwubiegunowy układ *Civitas Schinesghe*, wyznaczony przez Gniezno i Poznań.

W końcowej części wykładu autor przedstawił przykłady podobnej, trójstopniowej strategii budowy regionu, jak w Wielkopolsce. Dotyczą one mechanizmów zajmowania przez Piastów ziemi sandomierskiej oraz Mazowsza.

Andrzej Buko

Wykład był ilustrowany przezroczami przygotowanymi przez referenta. W dyskusji koncentrowano się na problemach metodologicznych, związanych z interpretacją źródeł archeologicznych jako podstawy tworzenia koncepcji tak złożonego zagadnienia, jakim pozostaje geneza państwa Piastów i pierwsze etapy jego ekspansji.

W drugiej części zebrania zgłoszone zostały kandydatury na członków zwyczajnych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W tajnym głosowaniu, w którym uczestniczyło 17 osób, wymaganą większość głosów otrzymali: Maria Koczerska, Wiktoria Śliwowska, Stanisław Bylina, Juliusz Chrościcki, Juliusz Domański, Wojciech Iwańczak, Jerzy Jedlicki, Jerzy Kowalczyk, Włodzimierz Mędrzecki, Piotr Skubiszewski, Jan Tyszkiewicz, Leszek Zasztowt i Janusz Żarnowski.

2. Otwarte zebranie 6 czerwca 2011 roku miało charakter uroczystości z okazji 280. rocznicy urodzin Marcello Bacciarellego — „pierw-

szego malarza królewskiego” Stanisława Augusta Poniatowskiego, generalnego dyrektora budowli królewskich, dyrektora szkoły sztuk pięknych (zw. malarnią), członka Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Zebranie współorganizowane było przez: Wydział II Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Instytut Historii Nauki PAN oraz Komisję Historyczną Towarzystwa Przyjaciół Warszawy. Spotkanie otworzył prof. Stanisław Bylina, przewodniczący Wydziału II TNW, a prowadziła red. Barbara Petrozolin-Skowrońska, przewodnicząca Komisji Historycznej Towarzystwa Przyjaciół Warszawy.

Odczyt pt. *Marcello Bacciarelli w Warszawie* przygotowała historyczka sztuki Joanna Grzonkowska z Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów; wykładowi towarzyszyła multimedialna prezentacja dzieł artysty. Druga część spotkania poświęcona była dzieciom potomków Marcello Bacciarellego. Aktor Ryszard Bacciarelli (współpracujący z Komisją Historyczną TPW) przygotował opowieść o kilku pokoleniach rodu Bacciarellich, a uzupełniły ją fragmenty filmu telewizyjnego Jolanty Adamiec-Furgał o rodzie Bacciarellich, komentowane na żywo przez dr. inż. Aleksandra Bacciarellego.

W filmie tym występowało wiele osób z rodziny Bacciarellich, obecnych także na tej uroczystości. Obecność potomków artysty oraz ich uzupełniające relacje były ważną atrakcją spotkania. Zebrani otrzymali w prezencie „Garść wspomnień” Cezarego Bacciarellego (1896–1982), ziemianina, uczestnika wojny polsko-bolszewickiej 1920 roku, książeczkę wydaną nakładem córki Elżbiety w 1990 roku, stanowiącą uzupełnienie zaprezentowanej sagi rodzinnej. Na stronie internetowej Towarzystwa Przyjaciół Warszawy zamieszczone jest ilustrowane sprawozdanie z tej uroczystości; szerszą informację można też znaleźć w „Kronice Warszawy” 1/2011, s. 172–177.

3. Ostatnie zebranie Wydziału II TNW miało miejsce 6 grudnia 2011 roku. Jego pierwszym punktem był wykład prof. Janusza Żarnowskiego *Naukowe badania społeczeństw historycznych i ich znaczenie dla współczesności*.

Streszczenie

Pierwociny historii społecznej powstały w związku z próbami powołania historiografii o charakterze syntetycznym. Twórcy historii społecznej we Francji grupowali się wokół pisma *Revue de synthèse*

historique. W Niemczech Karl Lamprecht wystąpił ze swą koncepcją syntetyczną. Historia społeczna bywa rozumiana jako dział historii, obejmujący społeczne struktury, procesy i działania, układy, instytucje, stosunki, procesy, ruchy albo jako syntetyczna historia (całych) społeczeństw. Te dwie koncepcje ujawniły się zwłaszcza w Niemczech. Głównymi ośrodkami historii społecznej po 1945 roku była paryska grupa „Annales” (Braudel, Labrousse), potem niemiecka „szkoła z Bielefeld” i brytyjskie środowisko skupione początkowo wokół „Past and Present”. Postmodernistyczny kryzys historii społecznej zaczął się w sposób widoczny w latach 70. XX wieku. Postmodernizm zakwestionował prawomocność historii społecznej. Badania w tym zakresie są prowadzone nadal, ale nie ma nowego modelu tej dyscypliny. Natomiast powstały nowe obszary, jak gender studies, mikrohistoria, oral history. Historia społeczna jest dziś raczej wiązką kierunków uprawianych niezależnie od siebie, a nie wyodrębnioną dyscypliną. Zbanalizowana już dzisiaj historia „antropologiczna” nie wyczerpuje problematyki historii społecznej. Dzisiejsza historia społeczna to wiązka tematów, między którymi główny związek został przed laty zdefiniowany przez George’a Trevelyana jako *the history of the people with the politics left out*.

Janusz Żarnowski

W dyskusji po wykładzie podjęte zostały wątki związków historiografii polskiej ze szkołą „Annales” oraz pluralizm metodologiczny panujący we współczesnej nauce historycznej.

W drugiej części posiedzenia przewodniczący Wydziału prof. Stanisław Bylina poddał pod dyskusję problem ewentualnego zgłoszenia kandydatury na zagranicznego członka Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Po zaaprobowaniu przez zgromadzonych samej idei przeprowadzono głosowanie, w którym wymaganą większość głosów uzyskała kandydatura prof. Jana Panka (Czeska Akademia Nauk).

Prof. dr hab. Włodzimierz Mędrzecki